

Киричок І. В. Питання забезпеченості освітнього процесу навчальною літературою у вищій медичній школі / **І. В. Киричок** // Бібліотечні цінності в епоху сучасних інформаційних технологій : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції з міжнародною участю, Чернівці, 14–15 травня 2015 р. – Київ, 2015. – С. 177–180. – Режим доступу : <http://repo.knmu.edu.ua/handle/123456789/9148>

ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕНОСТІ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ НАВЧАЛЬНОЮ ЛІТЕРАТУРОЮ У ВИЩІЙ МЕДИЧНІЙ ШКОЛІ

Киричок Ірина Василівна

Харківський національний медичний університет

Наукова бібліотека

Україна, м. Харків

Реформування вищої освіти, впровадження кредитно-модульної системи навчання у вузах України висуває певні вимоги до організації навчального процесу. Збільшення часу на самостійну підготовку студентів вимагає від вишу, зокрема його бібліотеки, вирішення питань комплектування та книгозабезпеченості освітнього процесу з урахуванням нових реалій використання цифрового контенту.

В американській бібліотечній термінології в останні роки спостерігається розширення поняття комплектування – від звичного придбання документів до розвитку та управління фондом, кінцевим результатом якого стає забезпечення доступу до інформації незалежно від її формату або місця знаходження, включаючи контроль за коштами на придбання бібліотечних матеріалів [4].

Мінливість економічних умов розвитку нашої країни змінює підхід до забезпечення студентства необхідними підручниками і посібниками: якщо раніше вузи купували їх із розрахунку на кожного студента, то за вимогами сьогодення припускається придбання із розрахунку 1 підручник чи посібник на 3-х студентів.

Безумовно, бібліотечний фонд у вузах повинен бути укомплектований друкованими та/або електронними виданнями основної навчальної

літератури з дисциплін базової частини всіх циклів. Так, ЦМК МОЗ України висуває певні вимоги до інформаційно-бібліотечного забезпечення навчального процесу в медичних (фармацевтичному) вишах, що в свою чергу впливає на рейтингові показники університету, а саме:

- враховуються підручники та посібники державною мовою, наявні в бібліотеці;
- видані тільки за останні 5 років;
- обов'язково з грифом МОЗ або МОН України.

Особлива увага приділяється комплектуванню фондів національними (базовими) підручниками, підготовка яких регламентується Наказом МОЗ України «Про затвердження робочих груп з питань підготовки національних підручників для студентів вищих навчальних закладів IV рівня акредитації, підпорядкованих МОЗ України» від 22.06.2010 № 502.

Постійне зростання вартості видань навчально-методичного характеру призводить до того, що навчальний заклад з кожним роком може придбати все меншу кількість примірників, незважаючи на те, що сума виділених коштів на придбання літератури щороку збільшується. Так, аналіз витрат на закупівлю навчальної літератури Науковою бібліотекою Харківського національного медичного університету за останні роки показав, що у 2010 році середня ціна придбаного підручника/посібника склала 102,86 грн., у 2011 – 121,98 грн., у 2012 – 138,96 грн., у 2013 – 162,20 грн. Сьогодні ціна на деякі підручники сягає вже 300-400 грн.

До того ж, складна процедура проведення тендерних закупівель літератури не сприяє якісному і кількісному формуванню фондів бібліотек. Зміна до Закону України «Про здійснення державних закупівель» від 20.03.2011 щодо спрощення процедури закупівель товарів, робіт та послуг ВНЗ (придбання літературі за рахунок власних надходжень без проведення тендеру) сприяла збільшенню обсягів комплектування фондів лише на короткий термін (на початку 2014 року це рішення скасовано). Отже, жодна вузівська бібліотека не в змозі забезпечити кожного студента сучасними

підручниками та посібниками на паперовому носії. Виходом з цієї ситуації є використання навчальної літератури на електронних носіях у мережевому доступі.

Сьогодні у світовому освітньому середовищі використовують різноманітні ресурси, серед яких:

- Електронні архіви відкритого доступу, у т.ч. інституційні репозитарії;
- Електронні бібліотеки власної генерації (оцифровані малоекземплярні, рідкісні та цінні видання);
- Комерційні БД наукового та навчального контенту

Цікавим є досвід забезпечення студентів навчальною літературою у країнах далекого зарубіжжя (Європа, США). Так, перебуваючи в Університеті Ратгерс, відомий бібліотекознавець Е.Р. Сукіасян звертає увагу на те, що студенти, користуючись ноутбуками, мають можливість скачувати для навчання книги, на кожній з яких, як і у нас, стоїть знак копірайту. Автор зауважує, що для фондів достатньо купувати в книжковому варіанті один примірник кожної назви навчальної літератури, а вже потім робити самим або купувати у інших його електронну копію для загальнодоступної та безкоштовної електронної бібліотеки вузу. Кожен студент купить книгу сам, якщо побачить у цьому сенс. Студент має навчатися за сучасними підручниками, тому бібліотеці не варто купувати і зберігати по 100 та більше примірників кожного підручника/посібника, тому що через кілька років з'явиться нове видання, доповнене і перероблене [5].

Сьогодні в деяких країнах ближнього зарубіжжя (Білорусь, Росія) запроваджують електронні навчально-методичні комплекси різних дисциплін (ЕНМКД) чи електронно-бібліотечну систему (ЕБС) [1, 3], які містять видання навчального, навчально-методичного та іншого призначення за основними дисциплінами, що вивчаються у певному вузі. Наприклад, кожен російський вуз має передплачувати таку ЕБС для забезпечення індивідуального необмеженого доступу до неї кожного студента, інакше навчальний заклад не пройде акредитацію. Але фахівці з видавничої справи

вважають, що в цілому ЕБС сьогодні не задовольняє задуму, заради якого створюється, і насамперед, в плані асортименту [3].

Бібліотеки українських медичних вузів витрачають багато часу, коштів і кадрового потенціалу, створюють власні електронні ресурси, аби досягти максимально високого відсотку у книгозабезпеченні навчальних дисциплін [2, 6]. Тим часом передплата БД із вичерпним контентом навчальної літератури для медичних вишів, наприклад, у провідних профільних видавництвах або інших агрегаторів БД, допоможе вирішити це питання. Але в Україні, на жаль, аналогів подібних БД біомедичного змісту сьогодні немає.

Отже, для забезпечення освітнього процесу у вищій медичній школі вкрай необхідно, по-перше, створити вітчизняну БД навчальної літератури біомедичного контенту, по-друге, здійснювати комплектування навчальної літератури на паперових та електронних носіях диференційовано, у тісному взаємозв'язку, але з превалюванням ліцензійного електронного контенту онлайн-доступу, що у свою чергу вирішить питання забезпечення кожного студента навчальними електронними інформаційними ресурсами і сприятиме підвищенню якості освіти.

Література:

1. Мандрик П. А. Образовательные ресурсы в электронных библиотеках Республики Беларусь / П. А. Мандрик, В. В. Казаченок // Технологии информатизации и управления (ТИМ-2011) : материалы II Международной научно-практической конференции, 26-27 апреля 2011 г., Гродно, Беларусь. – Гродно, 2011. – С. 399–403.
2. Панарина О. С. База данных “Книгообеспеченность” – инструмент информационного обеспечения учебного процесса и система управления формирования фонда вузовской библиотеки / О. С. Панарина, В. И. Сосипатрова // Научные и технические библиотеки. – 2010. – № 7. – С. 10–17.

3. Петряков В. Г. "Зачем драматизировать ситуацию?" Переживут ли издатели нашествие ЭБС... / В. Г. Петряков // Университетская книга. – 2012. – № 11. – С. 60–62.
4. Стрішенець Н. Поняття “комплектування” в американській бібліотечній термінології / Н. Стрішенець // Вісник Книжкової палати. – 2009. – № 2. – С. 23–26.
5. Сукиасян Э. Р. О книгообеспеченности и не только о ней: (Комментарии к статье О. С. Панариной и В. И. Сосипатровой) / Э. Р. Сукиасян // Научные и технические библиотеки. – 2010. – № 7. – С. 18–20.
6. Фоміних В. Комплектування бібліотечних фондів вищого навчального закладу: сучасні технології та вимоги часу / В. Фоміних // Вісник Львівського університету. Сер. : Книгознавство, бібліотекознавство та інформаційні технології. – 2012. – Вип. 7. – С. 301–305.